

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ · УРОК 31

Англо-франко-радянські переговори 1939 р. Пакт Молотова-Ріббентропа і таємний протокол.

Міні-презентація · матеріал уроку без тестів

Матеріал уроку

Урок 32. Підготовчі заходи Сталіна до військового вторгнення в Європу. Англо-франко-радянські переговори та пакт Молотова — Ріббентропа.

Важливо про джерело

Назва уроку й оцінки зовнішньої політики СРСР у цьому матеріалі відтворюють **формулювання та логіку прикріпленого підручника**. Ми не додаємо до них зовнішніх інтерпретацій.

1. Зовнішньополітична доктрина СРСР

Підручник наголошує, що від початку існування радянська влада орієнтувалася на ідею світової соціалістичної революції. Водночас у 1920-х роках СРСР поступово був визнаний провідними державами та налагоджував звичайні дипломатичні й економічні відносини. З Німеччиною було укладено економічну угоду 1925 р. і договір про нейтралітет та ненапад 1926 р.

2. Колективна безпека і суперечливі цілі

У 1930-х роках СРСР демонстрував зацікавленість у системі колективної безпеки й уклав договори з Францією та Чехословаччиною про взаємну допомогу. Разом з тим підручник характеризує зовнішньополітичні амбіції сталінського керівництва як агресивні та пов'язує їх із прагненням використати майбутню війну для розширення радянського впливу в Європі.

3. Зміна міжнародної ситуації в 1938–1939 рр.

- У Москві побоювалися можливого зближення Великої Британії та Франції з Німеччиною, Італією і Японією проти СРСР.
- Загострювалися відносини з Японією; відбувся збройний конфлікт у районі озера Хасан.
- М. Литвинова, прихильника системи колективної безпеки, на посаді наркома закордонних справ замінив В. Молотов.
- Навесні та влітку 1939 р. радянсько-німецькі контакти різко активізувалися.

4. Англо-франко-радянські переговори 1939 р.

У квітні 1939 р. у Москві почалися переговори між СРСР, Великою Британією та Францією. Радянська сторона запропонувала договір про взаємну допомогу в разі агресії. Ключовою невирішеною проблемою стало питання можливого пропуску Червоної армії через територію Польщі й Румунії. Переговори завершилися без угоди.

5. Радянсько-німецьке зближення

- **18 серпня 1939 р.** у Берліні підписано радянсько-німецьку торгово-кредитну угоду.
- 20 серпня Гітлер надіслав Сталіну особисте послання з пропозицією швидкої зустрічі з Ріббентропом.
- 23–24 серпня переговори в Москві вели Сталін, Молотов і Ріббентроп.

6. Пакт Молотова — Ріббентропа

23 серпня 1939 р. СРСР і Німеччина підписали договір про ненапад строком на 10 років. Сторони зобов'язувалися утримуватися від насильства й агресивних дій одна проти одної та не підтримувати третю державу, яка воюватиме з однією зі сторін.

7. Секретний додатковий протокол

Територія	Сфера впливу за протоколом 23 серпня 1939 р.
Фінляндія	СРСР
Естонія	СРСР
Латвія	СРСР
Бессарабія	СРСР
Литва	Німеччина (згодом розмежування було уточнено)
Польща	Поділ між СРСР і Німеччиною по лінії Нарев — Вісла — Сян

8. Реалізація домовленостей

- **1 вересня 1939 р.** Німеччина напала на Польщу.
- **17 вересня 1939 р.** радянські війська перейшли польсько-радянський кордон.
- **28 вересня 1939 р.** СРСР і Німеччина підписали «Договір про дружбу і державний кордон», який уточнив розмежування сфер впливу.
- Литва перейшла до радянської сфери впливу.

Схема дипломатичного вибору 1939 р.

Переговори СРСР з Великою Британією і Францією ↔ паралельне зближення з Німеччиною → провал тристоронніх переговорів → торгово-кредитна угода з Німеччиною → **пакт про ненапад + секретний протокол** → розмежування сфер впливу у Східній Європі.

Картографічний орієнтир

На карті Східної Європи знайдіть **Польщу, Фінляндію, Естонію, Латвію, Литву, Бессарабію, річки Нарев, Вісла й Сян**. Нанесіть умовну лінію поділу Польщі, зазначену в секретному протоколі, та виділіть радянську й німецьку сфери впливу.

Опорні дати

Дата	Подія
1925 р.	Економічна угода СРСР з Німеччиною.
1926 р.	Договір СРСР і Німеччини про нейтралітет та ненапад.
1934 р.	Прийняття СРСР до Ліги Націй.
весна–літо 1939 р.	Англо-франко-радянські переговори в Москві.
18 серпня 1939 р.	Радянсько-німецька торгово-кредитна угода.
23 серпня 1939 р.	Пакт Молотова — Ріббентропа та секретний протокол.
17 вересня 1939 р.	Вступ Червоної армії на територію Польщі.
28 вересня 1939 р.	«Договір про дружбу і державний кордон».

Словник термінів

- **Пакт** — міжнародний договір важливого політичного значення.
- **Сфера впливу** — територія або держава, щодо якої сильніша держава прагне мати переважний політичний чи військовий вплив.
- **Секретний протокол** — додаткова таємна домовленість до офіційного договору.
- **Колективна безпека** — принцип спільної відповіді держав на агресію.
- **Нейтралітет** — невтручання держави у війну між іншими державами.

Підсумок

У 1939 р. провал переговорів про колективну безпеку супроводжувався швидким зближенням СРСР і Німеччини. Пакт про ненапад і таємне розмежування сфер впливу створили умови для реалізації територіальних планів обох держав у Східній Європі.